THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto,
January 22nd, 1913
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831

דרעסמאכער סטרייק מוז פארענדיגט ווערען

עס איז שוין נאהענט צו פיער וואכען זייט די דרעסמאכער אין טאראנטא זענען ארויס אין גענעראל סטרייק פאר בעסערע באדינגונגען אין די שעפער. דער קאמף האט אנגענומען א זעהר ערענסטען כאראקטער אזוי, אז עס איז שוין זאגאר געקומען צו בלוט פארגיסונג.

יעדער סטרייק איז א שווערד מיט צוויי שארפען, ער טרעפט די ארבייטער פונקט אזוי שארף ווי די בעלי בתים. אין דעם יעצטיגען דרעסמאכער סטרייק איז אבער צוגעקומען נאך אן עלעמענט, דאס וואס דער סטרייק איז כמעט אן אויסשליסליך אידישער.

די דרעס אינדוסטריע אין טאראנטא ליגט כמעט אויסשליסליך אין די הענט פון אידען. עס זענען אידישע בעלי בתים אין אידישע ארבייטער. ביי די ניט־ביי די ניט־אידישע בעלי בתים סטרייקט מען ניט, דאס הייסט, אז ווען דער סטרייק איז ארויסגערופען געווארען זענען די ארבייטער פון די ניט־אידישע שעפער ניט ארויס, אזוי אז דער קאמף איז דורכאויס קאנצענטרירט צווישען אידען, אין די ניט־אידען שטייען פון ווייטען און לאכען, פאר זיי איז דאס אפשר א שפאס, פאר אונז איז עס אבער א בלוטיגע טראגעדיע.

אנשטרענגונגען זענען געמאכט געווארען מצד דער רעגיערונג פון אנטעריא, מצד דער פעדעראלער רעגיערונג און אויך מצד דער שטאדטישער רעגיערונג צו הייננגען ביידע צדדים צו אן אויסגלייך. אין יעדען פאל זענען די פארטרעטער פון דער יוניאן געקומען גרייט צו אן אויסגלייך, דאלען־נאר ביידע צדדים קומען צום קאנפערענץ־טיש און עס איז זיכער, אז א מיטעל־וועג וועט געפונען ווערען דעם סכסוך אויסצוגלייכען.

פראמינענטע אידען אין שטאדט מוזען זיך פאראינטערעסירען און זעהן פארענדיגען דעם דאזיגען סטרייק, וועלכער האט קיין פיעל כבוד ניט פארשאפט דעם אידישען ישוב אין טאראנטא.

די דרעסמאכער יוניאן האט ארויסגעוויזען איהר ווילינקייט צו קאנפערירען. צו יעדער קאנפערענץ, וועלכע איז גערופען געווארען, זענען געקומען די פארטרעטער פון דער יוניאן, דאס ווייזט, אז די יוניאן פיהלט אויף זיך די פאראנטווארטליכקייט פון די, וועלכע שטייען אין סטרייק. עס איז אן עקאנאמישער קאמף, א קאמף, וועלכער קען אפגעשטעלט ווערען אזוי שנעל ווי דער מיטעל־וועג וועט געפונען ווערען, און די דרעס מאנופעקטשורערס מוזען קומען צום קאנפערענץ־טיש.

דער דרעסמאכער סטרייק איז שוין ארויס פון דער יוריסדיקציע פון דער יוניאן און די מאנופעקטשורערס. די בלוט־פארגיסונגען אין סטרייק האבען געפיהרט דערצו, אז עס איז געווארען די זאך פון גאנצען אידישען ישוב, און אין אזא פאל טאר ניט זיין קיין איינגעשפארטקייט פון וועלכען עס איז צד.

מיר רופען ביידע צדדים צו קומען צו אן אויסגלייך. מיר רופען די פראמינענטע אידען פון שטאדט, זיך אריינצומישען אין דעם סכסוך און פארענדיגען דעם סטרייק, וואס דאס וועט שוין במילא אפשטעלען די בלוט־פארגיסונגען.

שלעכטע צייטען אז אימיגראציע

פון אטאווא איז לעצטע וואך געקומען א באריכט, אז דער פעדעראלער אימיגראציאנס־מיניסטער האט, אין זיינעם א סטאטיסטישען באריכט וועגען דער צאל אימיגראנטען, וואס זענען אין די פארגאנגענע זעקס מאנאטען אריינגעקומען אין לאנד, אנגעוויזען אז די אימיגראציע איז געפאלען מיט 53 פראצענט אין פארגלייך מיט'ן זעלבען פעריאד פון א יאר צוריק.

"דער רעגיערונגס פאליסי צו באשרענקען די איינוואנדערונג אין לאנד האט באדייטענד געהאלפען צו לייזען דעם ארבייטסלאזיגקייט־פראבלעם אין די לעצטע 6 מאנאטען" האט מר. גארדאן צווישען אנדערעם געזאגט אין זיין סטייטמענט. דער מיניסטער האט אויך אנגעוויזען אז אין פארלויף פון די לעצטע עלף מאנאטען זענען אריינגעקומען אין לאנד 85,810 פערזאן, אין פארגלייך מיט 148,712, ווי אין דער זעלבער צייט פון לעצטען יאר, וואס דאס מיינט אז פארקלענערונג מיט 62,902 פערזאן.

צווייפלען מיר ניט אין דער אויסגערעכנטקייט פון דעם מיניסטער'ס סטאטיסטיק, אבער אויף וויפיעל ער איז גערעכט מיט זיין דערקלערונג "אז די באשרענקטע איינוואנדערונג אין לאנד האט באדייטענד געהאלפען צו לייזען דעם ארבייטסלאזיגקייט־פראבלעם" — דאס איז שוין א זאך, וועל־כעס לאזט זיך שטארק דיסקוטירען.

מיר גלויבען ניט אז זינט די איינוואנדערונג קיין קאנאדע איז אפגעשטעלט געווארען, איז ווירקליך געווארען אלץ גוט און וואויל ביי אונז. האבען מיר דאך ערשט מיט עטליכע טעג צוריק געהערט אז אין טאראנטא אליין, דערגרייכט איצט די ארבייטסלאזיגקייט, איבער 20 טויזענט, און דאס זענען די אפיציעל רעגיסטרירטע. מיר ווייסען דאך אבער אז עס זענען פאראן טויזענטער ארבייטסלאזע אין שטאדט, וועלכע האבען צוליעב געוויסע טעמים זיך ניט געוואלט רעגיסטרירען.

קאנען מיר זיך אלזו פון דעם משער זיין, אז דאס ארבייטסלאזע־פראבלעם איז, מיט דער באשרעקטער איינוואנדערונג אין לאנד, נאך ניט געלייזט געווארען — יעדענפאלס, איז עס נאך ניט געלייזט דערווייל אין טאראנטא . . .

און אויב מען זאל גלויבען וואס די ארבייטער־מעמבערס אין פארלאמענט, מר. היפס און וואודסווארט זאגען, דאן זענען נאך פאראן הונדערטער טויזענטער ארבייטסלאזע איבער'ן גאנצען לאנד.

צו־וואס זשע, אלזא, איז נויטיג צו מאכען פארפירערישע סטייטמענטס און מאכען גלויבען דעם ברייטען עולם, אז ביז איצט איז אין לאנד געווען שלעכט, ווייל די אימיגראנטען האבען קאליע געמאכט די "פראספעריטי"...

דער אמת איז, אז ניט די גרעסערע איינוואנדערונג אין לאנד האט געבראכט די שלעכטע צייטען, און ניט דאס פארמאכען די טויערען פאר אימיגראנטען, קאן אפשאפען דעם דאזיגען פראבלעם. עס איז א קראנקהייט וועמענס שורש מען דארף זוכען טיפער ווי אין דער איינוואנדערונג. גאנץ אנדערע סיבות האבען געבראכט צום איצטיגען עקאנאמישען וועלט־קריזיס, און איינע פון די סיבות — אמוויינינגסטענס אין קאנאדע — איז דוקא א צו־אפגעשטעלטע איינוואנדערונג.

צו וואס דאס איז שולד פון די שלעכטע צייטען אויפ'ן אימיגראנט, און צו זאגען אז דאס ארבייטסלאזע פראבלעם איז שוין אין קאנאדע געלייזט געווארען מיט'ן אפשטעל פון דער איינוואנדערונג, איז ניט נאר לעכערליך, נאר עס איז ממש אן אבסורד.

פארקערט. א ברייטע איינוואנדערונג וואלט געבראכט מעהר שפע פאר'ן לאנד.

פסח דעה סימבאל פון אונזער אחדות

פון דוד באר־דענשטיין

דורות אויף דורות, יאהרהונדערטער אויף יאהרהונדערטער פייערט דאס איידישע פאלק זיינע רעליגיעזע און נאציאנאלע ימים טובים. פיעלע פון זיי זיינען שוין אבער פארוואכדיגט געווארען ניט אזוי צוליעב זייער אייגענעם ווערט, נאך צוליעב דער גלייכגילטיגער באציאונג פון די מאסען צו זיי. מ'פייערט נאך די ימים טובים, אבער די פייערליכע שטימונג פעהלט. דער גרויסער עולם ווערט ניט מיטגעריסען מיט דעם יום־טוב געפיהל. ער צאהלט נאך זיין צינז צו דער היילינקייט פונ'ם טאג, אבער דאך לאזט ער די וואכעדיגקייט, אריינריסען זיך אזוי, אז דער נאנצער איינדרוק פון יום־טוב'דיגקייט נעהט פארלוירען.

אזעלכע פארוואכעדיגטע ימים־טובים האבען מיר אין סך אין אמעריקע. און זיי מעהרען זיך נאך אונטער'ן דרוק פון דעם אמעריקאנער מאטעריאליזם און דער אמעריקאנער געשעפטס־סביבה. דאס וואס ס'האט פאסירט מיט'ן שכת אויף דער אמעריקאנער אידישער גאס, פאסירט איצט מיט זיי, זיי ווערען אויס רוח־טעג, אויס פייערונגען, אויס ימים־טובים.

גאנץ אנדערש האלט עס מיט אונזער יום טוב פסח. ער איז נאך געבליבען טיעף אין זכרון פון פאלק און קעגיגט נאך אלץ מיט זיין חשיבות און פארנעהם, ווי אין די גאר ערשטע אמאליגע צייטען.

דער יום טוב פסח איז דער זמן חרותנו, דער סימבאל פון אונזער באפרייונג, פון אונזער דערלייזונג. דאס אידישע פאלק איז אויסגעלייזט געווארען פון דער קנעכטשאפט פון מצרים. אויך איז פסח דער סימבאל פון אונזער קיום. מצרים מיט פארצייטיגע הויכע קולטור איז אונטערגעגאנגען, און די אידישע נאציע לעבט און פייערט איהרע ימים טובים. אבער איבער אלץ איז דער יום טוב פסח דער סימבאל פון אונזער נאציאנאלער איינהייט.

פסח געהערט צו דעם טיף איינגעקייטע ימים טובים, ווען דער רוב פון פאלק פארזאמעלט זיך אין איין טאג אין די שולען און אין היימען צו פייערען זיין יום טוב.

פסח איז ביי אונז די בעסטע דעמאנסטראציע פון דעם פאקט, אז טראץ אונזער צעווארפענקייט איבער אלע וועלט טיילען און דער צעריסענקייט צווישען זיך, זיינען מיר פארט אין נאציע, איין איינהייטליכע גרופע, מיט א באזונדערע טראדיציע, מיט א געמיינזאמער פארגאנגענהייט און מיט א שטרעבען צו א געמיינזאמער צוקונפט.

און ווייל א יום טוב האט נאר דאמאלט א נאציאנאלען ווערט, ווען ער כאפט ארום אלע שיכטען פון פאלק, ווען ער דעמאנסטרירט פאר דער גאנצער וועלט, אז איז דעם טאג זיינען אלע מיטגלידער פון דער נאציע איינינ, אלע גליידער פון איין פאלק, דארום איז פסח ביי אונז אז עכט נאציאנאלער יום־טוב, א פאלקס יום־טוב, וואס דיפערענצירט אונז און שיילט אונז אויס פון דער ארומיגער סביבה.

יעדער איד, זיצענדיג ביים סדר, טרעט אריין אין אייביגען בונד, וואס פאראייניגט אלע קינדער פון אידישען פאלק, וואו זיי זאלען זיך ניט געפינען, אין כינע און אין אמעריקע, אין רוסלאנד און אין ארץ־ישראל.

דער איד באגרייפט אפשר ניט דעם באדייטענדען ווערט פון דעם דאזיגען מערקווירדיגען אקט פון נאציאנאלער איינגיקייט, וואס דער יום־טוב פסח שטעלט מיט זיך פאר, אבער דער פאקט בלייבט, דער פסח בלייבט אין די אויגען פון דער נאנצער וועלט א לעבעדיגע מאניפעסטאציע פון דער וואונדערליכער איינגיקייט, וואס האט ביז יעצט אויפגעהאלטען דאס אידישע פאלק, און פון וועלכער דער ווייטערדיגער קיום פון דער אידישער נאציע הענגט אפ אין גאנצען.

הייז־יאהר געהען קיר ווידער אמאל צום סדר, און ווי אימער וועט פון אונז נאך אמאל פראקלאמירט ווערען אונזער אחדות, אבער זאל עס זיין קלאהר, אז פון אזא מין פראקלאמירונג, וועלען מיר אויף א האר ניט געהאלפען ווערען. נאך בשעת'ן סדר אפריכטען קומט די ניכטערע אין באשיינפערליכע איבערצייגונג, אז נאר כלפי חוץ, פאר דער אויסערליכער וועלט צייגען מיר זיך אויס ווי איין פארייגיגט פאלק, אבער כלפי פנים, פאר אונז אליין איז נאר קיין סוד ניט, אז מיר זיינען צוגלידערט און צושפליטערט אויף פארשיידענע געגנערישע פארטייען און גרופען, וואס הערשען שטענדיג אומ־ברחמנות'דיג צווישען זיך, און אז מיר נויטיגען זיך ערשט אין אן אמת'ער, פאס־טישער אחדות.

און איבערהויפט יעצט, אין דעם מאמענט, ווען די נויט פון דעם אידישען כלל פון דער אידישער מאיאריטעט קלאפט פון אומעטום, פון יעדען ווינקעל אויס'ן ערד קוגעל, ווען אונזער נויט איז געשטיגען ביז דער העכסטער מדרגה און דער חלף ליגט אויפ'ן האלז, ווען דאס אידישע לעבען שרייט נאך הילף, בעט זיך געראטעוועט צו ווערען און אלע טוי־ערען זיינען פארשפארט, ממש משיח'ס צייט — יעצט, דאכט זיך, איז שוין צייט צו דערפילען אונזער פליכט און ניט נאר אפקומען, יוצא זיין מיט פראקלאמירען נאר טאקע אנהויבען טאן עפעס ממשות'דיגעס אחדות פונ'ם סדר אראפ, נאר דיגעס אום צו רעאליזירען און פארווירק־ליכען אט די אחדות.

לאמיר האפען, אז די צייט איז ניט ווייט, ווען אלע אידען איבער דער וועלט, פון די העכסטע ביז די אונטערשטע שיכ־טען, וועלען דערפיהלען די גרויסע אחדות, וואס ליגט אויף זיי אלס פאלק, וועלען דערוואכסען צו פאליטישער רייפ־קייט אויף א נאציאנאלען באזיס, און וועלען, אויף דער וואהר, ניט אין דער פאנ־טאזיע, פייערען זייער פולשטענדיגע איי־ניגקייט דורך א בשותפותדיגער און גע־מיינזאמער אקציע לטובת אונזערע נא־ציאנאלע אינטערעסען אין אלע לענדער און אין דעם לאד פון אונזערע גרעסטע האפטונגען, ארץ ישראל.

און זאל אונז היינטיגער יום־טוב פסח, דער סימבאל פון אונזער אחדות, זיין א גוטער אנזאג אויף יענער ליכטיגער, גליק־ליכער צייט פון א פולשטענדיגער נאציי־אנאלער גייסט־פארשטענדעניש און איי־ניגקייט, וואס וועט אונז זיכער ברענגען די לעצטע גאולה.

פאר א סך אין אויסלאנד וועט גע־וויס זיין א גרויסע איבעראשונג אז אויך אין דרום אפריקא, וואו אידען זאלען כלומרשט לעבען ווי אין א גן עדן, זאל מען דערלעבען צו אן אנטיסעמיטישען ארויסטריט פון פון אן עכט היטלערישען סארט פון א גאנץ פאראנטווארטליכען פערזאן ווי א מיטגליעד פון פארלאמענט. אמת מיר זענען געווען געוואוינט פון צייט צו צייט צו הערען אנטיסעמיטישע ארויסטרעטונגען און אנטי אידישע רע־דעס, זיי האבען אבער ניט איבערגעלאזען קיין רושם און מיר האבען זיי גאנץ גיך פארגעסען.

מיר האבען פארשטאנען אז דרום־אפריקא איז צופיעל פארנומען מיט אהערע איינענע פראבלעמען און קען זיך ניט דערלויבען צו אזא לוקסוס ווי א אידען־פראגע. דאס איינפיהרען דעם אימיגראציע קוואטע געזעץ וואס איז אויסשליס־ליך געווענדעט געגען אידען איז טאקי געווען אן אונערוואר טעער קלאפ. מיר האבען געגלויבט אז מיר זענען זיך צווישען פריינט וואס פלעגען אונז גאנץ אפט באשאנקען מיט קאמפליטענטען.

דער איצטיגער ארויסטריט האט אבער געשלאגען א רעקארד אין אנטיסע־מיטיזם אין דרום אפריקא. א געוויסער מר. ראבערטס, א בורישער נאציאנאליסט א מיטגליעד פון פארלאמענט און פון דער רעגיערונגס פארטיי, האט געהאלטען צוויי רעדעס אין די פארשטעדט פון יאהאנים־בורג, אין וועלכע ער האט גערעדט וועגען שווערען קריזיס וואס פון דער איצט האבען צוריקגעצויגען אז אלע אופן פון דער קנעכטשאפט פון מצרים. אויך איז פסח דער סימבאל פון אונזער קיום. מצרים מיט פארצייטיגע הויכע קולטור איז אונטערגעגאנגען, און די אידישע נא־ציע לעבט און פייערט איהרע ימים טובים. אבער איבער אלץ איז דער יום טוב פסח דער סימבאל פון אונזער נא־ציאנאלער איינגיקייט.

פסח געהערט צו דעם טיף איינגי־קייטס ימים טובים, ווען דער רוב פון פאלק פארזאמעלט זיך אין איין טאג אין די שולען און אין היימען צו פייערען זיין יום טוב.

פסח איז ביי אונז די בעסטע דע־מאנסטראציע פון דעם פאקט, אז טראץ אונזער צעווארפענקייט איבער אלע וועלט טיילען און דער צעריסענקייט צווישען זיך, זיינען מיר פארט אין נאציע, איין איינהייטליכע גרופע, מיט א באזונדערע טראדיציע, מיט א געמיינזאמער פאר־גאנגענהייט און מיט א שטרעבען צו א געמיינזאמער צוקונפט.

און ווייל א יום טוב האט נאר דא־מאלט א נאציאנאלען ווערט, ווען ער כאפט ארום אלע שיכטען פון פאלק, ווען ער דעמאנסטרירט פאר דער גאנצער וועלט, אז איז דעם טאג זיינען אלע מיט־גליידער פון דער נאציע איינינ, אלע גליי־כע קינדער פון איין פאלק, דארום איז פסח ביי אונז אז עכט נאציאנאלער יום־טוב, א פאלקס יום־טוב, וואס דיפערענ־צירט אונז און שיילט אונז אויס פון דער ארומיגער סביבה.

יעדער איד, זיצענדיג ביים סדר, טרעט אריין אין אייביגען בונד, וואס פאראייניגט אלע קינדער פון אידישען פאלק, וואו זיי זאלען זיך ניט געפינען, אין כינע און אין אמעריקע, אין רוסלאנד און אין ארץ־ישראל.

דער איד באגרייפט אפשר ניט דעם באדייטענדען ווערט פון דעם דאזיגען מערקווירדיגען אקט פון נאציאנאלער איי־ניגקייט, וואס דער יום־טוב פסח שטעלט מיט זיך פאר, אבער דער פאקט בלייבט, דער פסח בלייבט אין די אויגען פון דער נאנצער וועלט א לעבעדיגע מאניפעסטא־ציע פון דער וואונדערליכער איינגיקייט, וואס האט ביז יעצט אויפגעהאלטען דאס אידישע פאלק, און פון וועלכער דער ווייי־טערדיגער קיום פון דער אידישער נאציע הענגט אפ אין גאנצען.

הייז־יאהר געהען קיר ווידער אמאל צום סדר, און ווי אימער וועט פון אונז נאך אמאל פראקלאמירט ווערען אונזער אחדות, אבער זאל עס זיין קלאהר, אז פון אזא מין פראקלאמירונג, וועלען מיר אויף א האר ניט געהאלפען ווערען. נאך בשעת'ן סדר אפריכטען קומט די ניכטע־רע און באשיינפערליכע איבערצייגונג, אז נאר כלפי חוץ, פאר דער אויסערליכער וועלט צייגען מיר זיך אויס ווי איין פאר־איינגיגט פאלק, אבער כלפי פנים, פאר אונז אליין איז נאר קיין סוד ניט, אז מיר זיינען צוגלידערט און צושפליטערט אויף פארשיידענע געגנערישע פארטייען און גרופען, וואס הערשען שטענדיג אומ־ברחמנות'דיג צווישען זיך, און אז מיר נויטיגען זיך ערשט אין אן אמת'ער, פאס־טישער אחדות.

און איבערהויפט יעצט, אין דעם מא־מענט, ווען די נויט פון דעם אידישען כלל פון דער אידישער מאיאריטעט קלאפט פון אומעטום, פון יעדען ווינקעל אויס'ן ערד קוגעל, ווען אונזער נויט איז געשטיגען ביז דער העכסטער מדרגה און דער חלף ליגט אויפ'ן האלז, ווען דאס אידישע לעבען שרייט נאך הילף, בעט זיך געראטעוועט צו ווערען און אלע טוי־ערען זיינען פארשפארט, ממש משיח'ס צייט — יעצט, דאכט זיך, איז שוין צייט צו דערפילען אונזער פליכט און ניט נאר אפקומען, יוצא זיין מיט פראקלאמירען נאר טאקע אנהויבען טאן עפעס ממשות'דיגעס אחדות פונ'ם סדר אראפ, נאר דיגעס אום צו רעאליזירען און פארווירק־ליכען אט די אחדות.

לאמיר האפען, אז די צייט איז ניט ווייט, ווען אלע אידען איבער דער וועלט, פון די העכסטע ביז די אונטערשטע שיכ־טען, וועלען דערפיהלען די גרויסע אחדות, וואס ליגט אויף זיי אלס פאלק, וועלען דערוואכסען צו פאליטישער רייפ־קייט אויף א נאציאנאלען באזיס, און וועלען, אויף דער וואהר, ניט אין דער פאנ־טאזיע, פייערען זייער פולשטענדיגע איי־ניגקייט דורך א בשותפותדיגער און גע־מיינזאמער אקציע לטובת אונזערע נא־ציאנאלע אינטערעסען אין אלע לענדער און אין דעם לאד פון אונזערע גרעסטע האפטונגען, ארץ ישראל.

און זאל אונז היינטיגער יום־טוב פסח, דער סימבאל פון אונזער אחדות, זיין א גוטער אנזאג אויף יענער ליכטיגער, גליק־ליכער צייט פון א פולשטענדיגער נאציי־אנאלער גייסט־פארשטענדעניש און איי־ניגקייט, וואס וועט אונז זיכער ברענגען די לעצטע גאולה.

אנטיסעמיטיזם וואקסט אין זיך־אפריקא

(א בריעף פון יאהאניסבורג)
פון י. באטניצקי.

דערמעגען צו קאנפיסקירען און עס פאר־טיילען דער נויטליידענדער באפעלקערונג.

"מרייבט זיי ארויס", האט געפרע־דיגט הער ראבערטס, "און דער קריזיס וועט פארשווינדען".

עס וואלט געווען גענוג טרויעריג פאר אונז און פאר דער פארטיי צו וועי־מען ראבערטס געהערט ווען זיין רעדע וואלט אפילו אין קלענסטען מאס אויסגע־דריקט די מיינונג פון זיין אפרטיי. עס איז גאטרליך, אז די פיהרער פון דער פארטיי האבען זיך גלייך אפגעשאקעלט פון די רעדעס פון זייער חבר. אויך די נאנצע פרעסע האט שטארק פארדאמט דעם אידיאטישען ארויסטריט פון א מיטגליעד פון פארלאמענט.

ניט קוקענדיג אויף דעם וואס די רעדע שמעקט מיט אויסגעשפראכענעם אנטיסעמיטיזם, האט עס אבער ניט גע־מאכט קיין צו שטארקען רושם אויף דער אידישער באפעלקערונג. די ערשטע טעג איז עס טאקע געווען פשוט אן אביערראר־שונג, אבער מען האט עס תיכף פארגע־סען. דער דרום אפריקאנער אידישער באאורד אף דעפעזיטס האט באשלאסען ניט אנצונעהמען קיינע שריט אין דער פראגע. מען שפירט, אז מען האט דא צו טאן מיט אן אונבאוואוסטזיניגען פאליטי־קער. עס איז אבער א צייכען פון דער צייט צו וואס מיר האבען דא דערלעבט.

* * *

שוין 9 חדשים ווי דער אימיגראציע קוואטא געזעץ איז אין קראפט. די אידיר־שע אימיגראציע האט זיך כמעט ווי אפ־געשטעלט. און עס איז איבערגעגאנגען אז די ערקאנאמישע לאגע אין לאנד, צור־ליעב וועלכע דער געזעץ איז אריינגעגע־בען געווארען, איז ניט פארבעסערט גע־ווארען. פארקעהרט דער קריזיס דויערט אן און ווערט ניט שוואכער. דערפאר אבער האבען זיך שוין ארויסגעוויזען גאנץ אנ־דערע סימנים און ניט קיין גינסטיגע. אלס רעזולטאט פון דעם געזעץ.

לויט די סטאטיסטישע ציפערען וואס ווערען פארעפענטליכט ווייזט זיך ארויס אז זיט דעם 1־טען מאי פאריגען יאהר, ווען דער קוואטא געזעץ איז אריין אין קראפט) ווערט די ווייסע באפעלקע־רונג אלץ קלענער.

דרום אפריקאנער ווייסע באפעלקע־רונג באשטעהט איינגאנצען פון אנדערט־האלב מיליאן צווישען 6 מיליאן שוואר־צע. איצט, נאך דעם אפשטעל פון דער אידישער אימיגראציע איז די עמיגראציע פון דרום אפריקא גרעסער ווי די אימי־גראציע און די ווייסע באפעלקערונג ווערט קלענער אין דער צייט ווען די שווארצע באפעלקערונג וואקסט גאנץ באדייטענד. פאר דרום אפריקא איז אזא דערשיינונג פשוט א געפעהרליכע.

* * *

אן אינטערעסאנטע געשיכטע האט דא ניט לאנג פאסירט מיט א גאנץ אנ־געזעהענעם איינגלישען איד וואס איז גע־פאלען א קרבן פון דעם קוואטא געזעץ.

א געוויסער הער לעסער פון לאנדאן א גרויסער געשעפטסמאן, טשערמאן פון די איירישע לינען און האזערי קאמפאניע, עס איז אלס 62 יאהר, אלס קינד פון 10 יאהר איז ער געקומען קיין איינגלאנד און איצט שטעהט ער בראש פון א פירמע וואס קאנטראלירט דרייצעהן גרויסע גע־שעפטען אין לאנדאן און אין פראווינץ שטערט. ער איז געקומען אויף א ווייזט קיין דרום אפריקע. ביים אראפגעהן פון שיף האבען די בעאמטע באמערקט אין זיין עגקאנאמישע לאגע אז אזוי ווי אין אמעריקע, מעהר האט מען שוין אן פוילען. ער האט שוין געמוזט דורכמאכען שבעה מדורי גיהנום ביז מען האט איהם דערלויבט אריין צייטווייליג אין לאנד. מען האט דעם גרויסען אינגלי־שען ביזנעסמאן דערקלערהט פאר'ן ניט געוואונשענעם עלעמענט און ער האט באק־קומען א ספעציעלען חסד אויף אריינגע־לאזען צו ווערען אין לאנד. פאר זיין אוועקפאהרען האט ער דערקלערהט פאר דער פרעסע בזה הלשון:

"איך בין געקומען אין דרום אפרי־קע אלס טוריסט, גענרייט אויסצוגעבען מיינע ענגלישע געלט. אבער צוליעב די דערנידערונגען וואס איך האב געמוזט דורכגעהן האב איך באשלאסען איבערצו־לאזען דרום אפריקע פאר זייערע אפריקא־נער. פערזענליך וועט מיר אפריקע ניט פעהלען, איך וועל געפינען אנדערע פלע־צער אין דער וועלט וואו מען וועט אנ־ערקענען מיין ענגלישען פאספארט און מען וועט מיט צופרידענהייט אויסגעהמען מיר און מיינע געלט.

"אבער איך בין א איד און מיין בלוט קאכט אין מיר אויף דעם וואס איך האב געהאט דורכצוגעהן ווייל איך בין א איד. איך פארלאז אפריקע מיט דערזעל־בער שיף וואס איך בין געקומען און ווען איך וועל צוריק קומען אין ענגלאנד, וועל איך טאן אלץ וואס איך קען, באקאנט צו מאכען דרום אפריקע'ס נאסט פריינד־ליכקייט, זאל דאס זיין א ווארנונג פאר אידען, ניט צו מיינען אז אן ענגלישער פאספארט איז גוט אביראל... אין דרום אפריקע איז דער פאל ניט אזוי".

דער דאזיגער פאל האט געמאכט א שטארקען רושם און די הינע פרעסע האט פיעל קאמענטירט וועגען דעם עניין. דער קוואטא געזעץ האט זיך אויסגעוויזען אלס אן אבסורד. אן ענגלישער בירגער וואס איז צופעליג געבוירען געווארען אין פוילען מוז דורכמאכען די פאליציי־ציינגס ביים אריינפאהר אין א בריטישע דאמיניאן פונקט ווי אן אימיגראנט פון די ניט געוואונשענע לענדער.

(איטא)

דער פארלאזענער בית המדרוש

(זכרונות)
פון יעקב יצחק וואהלגעלערענטער

דערע סימנים אויס דער וועלט־קריעג און דער ביטערער שונא דערנעהענ־טערט זיך צו דער שטאדט, צוליפען זיך מעהרסטענטייל פון די איינוואוינער אין די גרעסערע שטעדט וואו דאס לעבען איז מעהר געזיכערט אין אויך דער בית המדרש ווערט איינגאנצען וויסט. די ספרים פארשטויבט נאר ווען די האדמא־טען הויבען אן שפילען מיט פייער און די שראפנעלען מיט די האנט גראנאטען ישומען איבער דער שטאדט דורכשניי־דענדיג די לופט מיט יאמערליכע טענער דאמאלסט לויפען זיך צוזאמען די אי־בערגעבליבענע פאמיליעס אין שטאדט מיט זייער האב און גוטס אין פארלאזטען בית המדרש און ליגען אויסגעצויגען אויף דער ערד פאר דעם ארון קודש. זאגענדיג שמע ישראל מיט יחידו צוזאמען.

דער שונא אקופירט די שטאדט, פארנעהמט איין פאזיציע נאך דער צווייי־טער, און דריינגט אריין טיעף אין דעם לאנד, מעגיגען קומען שוין דאמאלסט צור־ריק פון זייער 'גלות'. די שטאדט לעבט צוריק אויף, מען זעהט שוין בויען די איינגעפאלענע חורבות, וואו ניט וואו זעהט זיך שוין אן אויפגעמאכטע קראם, די שטאדט ווערט צוריק באזעצט פון איהרע פריהערדיגע איינוואוינער, דער האנדעל ענטוויקעלט זיך, די מענשען באשעפטיגען זיך מיט זייער טאג־טעגליכע ארבייט און דאס לעבען ווערט נאדמאל ווי געווען. פיסט בלייבט נאר דער בית המדרש, פון וועלכען מען האט איינגאנצען פארגעסען, און די הייליגע ספרים ווערען וואס אמאל מיט א דיקערען שטויב באד־עקט.

און ווען דער וועלט־קריעג האט זיך געענדיגט, און דאס גאנצע געזעלשאפט־ליך און עקאנאמיש לעבען איז צוריק צו זייער נארמאלען צושטאנד געקומען, איז נאך אלץ דער בית המדרש, וועלכער האט געווען־בט צווישען זיינע פיער ווענט די יונגענד געשיכטע פון א אייביג פאלק, איז דאך געבליבען אין זיין ביז איצטיגען חרוב און פארתומ'טען צושטאנד, פון דער גרויסער שראנק ספרים איז שוין כמעט נאר ניטא. און אויף דעם ארט קאנט איהר טרעפען צוריסענע פארשימעלטע מיט שטויב באד־עקטע "שמות".

און ווען איך געה אמאל אין מיטען טאג פארביי דעם בית המדרש און אין מיינע געדאנקען הויבען זיך אן צו וועבען יונגענד זכרונות, כאפ איך זיך אריין א קוק טהאן אין מיין אלט באליעבט הויז, אלץ קוקט אראפ אויף מיר אזוי אומעטיג און טרויעריג, ווי זיי וואלטען זיך בעטען איך זאל זיי א "תיקון" געבען, דאכט זיך אז די אומעטיגע פארהלומטע ווענט קוקען אויף מיר בייז מיט פארדראס ווי אויף א אלטען גוטען פריינד וואס האט די אמאר־ליגע גוטען פריינד פארגעסען. איך בלייב שטעהן ווי צוטומעלט קוק מיט שרעק און הארצוועהטאג, אויף די לעדיגע טישען און בענק און די עלענדע ספרים שאפע. ווען איך בין נאך א אינגעל אין חדר געווען, האב איך דאך דאס בית המדרש פיעל מאל באזוכט. צוקוקענדיג ווי עס צוגיסט זיך אין דעם חלל פון בית המדרש די זאפטיגע לירישע טענער פון די גרעסערע לומדים, אויף וועלכע איך האב געקוקט מיט דער גרעסטער 'קנאה' זעהענדיג ווי זיי האבען שוין דערגרייכט צו דער גרעסערער מדרגה פון לערנען, באטראכטענדיג אויך פיעל מאל ווי עס צופלאקערט זיך צווישען זיי א ליידענ־שאפטליכער קאמף איבער א פשט אין א תוספות, צו איז א שווערען מהרש"א פון וועלכען איך האב נאך דאמאלס קיין אה־נונג ניט געהאט. די קעמפענדע צדדים ווערען פארוואנדעלט אין די פארבייסענ־טע "שונאים" און עס דאכט זיך אז אט אט צופלאקערט זיך א מלחמה. עס ענ־דיגט זיך אבער מיט "את וחב בסופה".

מיט מיר האבען ליעב געהאט די עלטערע לומדים צו פארברענגען אביסעל צייט, פרעגענדיג פארשיידענע שארפזי־ניגע היכי תמצא'ס אדער סתם שווערע שטיקלאך גמרא צום "טרעפען", וואס דאס האט זיי געגעבען דעם אמת'ען פאר־גענינען טראכטענדיג דערביי אז אזוי ארום ווערט ווייטער געשמידט די גאל־דענע קייט פון דער אידישער טראדיציע.

עס האט זיך געפונען אין דעם בית המדרש א חברה מיט'ן נאמען "תיקון ספרים", וואס איהר אויפגאבע איז געווען צו קויפען נייע נוצבארע ספרים פאר'ן בית המדרש און אויך פאררויכטען די אלטע.

און באמת איז די בית המדרש־ביב־ליאטעק געווען דער גייסטיגער אוצר פון שטעדטעל. וואו עס האט זיך געפונען פארשיידענע אנטיקווארע. שטענדיג האט מען ביי די ספרים געטראפען שטעהן אי־דען לומדים, האלטענדיג פארשיידענע עקזעמפלארען פון דעם אוצר הספרים פון אונזער שטאדט וואס האט געשמ'ט אין דעם נאנצען געגענד.

די "חברה" האט געהאט איהר איי־גענעם "פנקס" וואו עס איז געווען פאר־שריבען די ערשטע גרינדער און אלע בחורים פון בית המדרש אין יעדער צייט.

דורות בייטען זיך, איינע נאך די אנדערע, די עלטערע לומדים ווערען פאר־שלונגען אין דער גרויסער וועלט, און די קלענערע לומדים פארנעהמען זייערע פלע־צער. אויף די זעלבע טישען און בענק אין, אין די זעלבע ספרים וואס האבען גע־לערענט די זיידעס לערנען איצט די איי־נקלאך, און אזוי געהט עס אין דער נאנ־צער צייט וואס דער בית המדרש עקזיס־טירט.

דער בית המדרש איז געווען דער באראמעטער צו מעסטען די "אידי־קייט" אין שטאדט און אין די לעצטע יאהרען נאהענט פאר דער וועלט מלחמה איז שוין געווען צו באמערקען אן ענדע־רונג אין דעם בית המדרש. עס האט שוין אנגעהויבען אריינדרינגען די נייע שטרע־מונגען אינ'ם שטעדטעל. און די בענק פון די לומדים האבען פארלוירען דאס איך נעה צו מיט קיין טרעפ צו ווערען שטענדיג פון אן אויך דאך בלעטער איהם באר־טראכטענדיג די באקאנטע און אומבא־קאנטע נעמען אין עס דאכט מיר אז איך בין אין קהל'שען בית המדרש.

ווען ער איז געבוירען געדענק איך ניט. נאך אין מיינע קינדער יאהרען האט ער זיך שוין געדעכענט פון די עלטערע בנינים אין שטעדטעל.

דארט איז געווען דער צוזאמענ־קונפטס ארט, פון אלע אידען יונג און אלט, וועלכע האבען זיך צוטיילט אין פארשיידענע גרופירונגען.